

Cirkulärnr: 1998:174
Diariernr: 1998/2780
Handläggare: Margareta Erman
Sektion/Enhet: Sektionen för Socialtjänst
Datum: 1998-11-06
Mottagare: Socialnämnden
Individ- och familjeomsorgen
Familjerätten
Familjerådgivningen
Rubrik: Handläggning av ärenden rörande avtal om vårdnad,
boende och umgänge enligt föräldrabalken och social-
tjänstlagen - en vägledning
Bilagor: Blanketter
Lagtext

*Sektionen för Socialtjänst
Margareta Erman*

1998-11-06

Socialnämnden
Individ- och familjeomsorgen
Familjerätten
Familjerådgivningen

Handläggning av ärenden rörande avtal om vårdnad, boende och umgänge enligt föräldrabalken och social- tjänstlagen - en vägledning

Den 1 oktober 1998 gjordes ändringar i föräldrabalken, FB, och följdändringar i socialtjänstlagen, SoL, avseende vårdnad, boende och umgänge. Till grund för riksdagens beslut ligger betänkandet "Vårdnad, boende och umgänge" (SOU 1995:79), propositionen 1997/98:7 "Vårdnad, boende och umgänge" samt lagutskottets betänkande 1997/98:LU 12 med samma namn.

I detta cirkulär ges en vägledning för socialnämnden rörande den praktiska tillämpningen av lagstiftningen. Cirkuläret bygger i mycket på de frågeställningar som tagits upp vid de heldagskonferenser i ämnet som under hösten genomförts i samverkan mellan Socialstyrelsen, Svenska Kommunförbundet och Sveriges Advokatsamfund.

Frågor med anledning av detta cirkulär kan ställas till Margareta Erman, sektionen för Socialtjänst, tfn 08-772 43 23 och Lena Sandström, kommunalrättssektionen, tfn 08-772 44 34.

SVENSKA KOMMUNFÖRBUNDET
Sektionen för Socialtjänst

Anita Sundin

Margareta Erman

Handläggning av ärenden rörande avtal om vårdnad, boende och umgänge enligt föräldrabalken och socialtjänstlagen - en vägledning

Syftet med lagstiftningen	4
Vårdnad genom giftermål eller anmälan	4
Samarbetsamtalen kan leda till avtal	4
Hur blir ärendet aktuellt hos nämnden?	5
Vilken prövning skall nämnden göra?	5
Behörig kommun	5
Tillbörligt utrett	6
Nämndens beredning	6
Barnets bästa	6
Avtalets godkännande	7
Avtalet om vårdnad, boende och umgänge	8
Avtalets giltighet	8
Vårdnad	8
Boende	9
Umgänge	9
Resekostnader vid umgänge	10
Fördelning av reskostnader	10
Avtalsskrivandet	11
Handläggningstid	11
Kommunikation och delgivning av beslut	12
Kan nämndens beslut överklagas?	12
Delegation	12
Vem kan vara delegat?	12
Delegation inom kommunen	12
Reglemente	13
Delegation utanför kommunen	13
Organisation	13
Dokumentation och förvaring	13
Barnets personakt	13
Gallring	14

Kan nämnden ta ut avgift?	14
Meddelande till andra myndigheter	15
Blanketter	15
Litteraturhänvisning	15

Syftet med lagstiftningen

Lagändringarna i föräldrabalken, FB, och följdändringarna i socialtjänstlagen, SoL, syftar till att betona vikten av samförståndslösningar och avser att underlätta för föräldrar att i så stor utsträckning som möjligt genom avtal komma överens om hur frågor som rör vårdnad, boende och umgänge skall lösas. Ett annat syfte är att möjliggöra ökad användning av gemensam vårdnad.

För att betona principen om barns bästa införs en bestämmelse om att barns bästa skall komma i främsta rummet vid avgörande av frågor om vårdnad, boende och umgänge, FB 6 kap 2 a §. Motsvarande bestämmelse om barns bästa finns i socialtjänstlagen.

Socialnämnden skall godkänna avtal under förutsättning att föräldrarna är överens och att det som avtalas är till barnets bästa.

Vårdnad genom giftermål eller anmälan

Liksom hittills gäller att föräldrar som är gifta med varandra har gemensam vårdnad. Om föräldrarna skiljer sig fortsätter de att ha gemensam vårdnad om inte annat anges i dom.

Möjligheten att i vissa fall anmäla att vårdnaden skall vara gemensam finns kvar.

I följande fall regleras därför inte vårdnadsfrågan genom avtal som godkänns av nämnden.

* Modern blir ensam vårdnadshavare om föräldrarna inte är gifta med varandra vid barnets födelse. Om de gifter sig med varandra efter det att faderskapet bekräftats får de automatiskt gemensam vårdnad.

* Föräldrar, som inte är gifta med varandra, och som vill ha gemensam vårdnad kan anmäla detta till socialnämnden samtidigt med faderskapsbekaäftelsen.

* Föräldrar, som inte är gifta med varandra, kan anmäla gemensam vårdnad till lokala skattemyndigheten där barnet är folkbokfört, eller allmän försäkringskassa, under förutsättning att såväl föräldrar som barn är svenska medborgare. Detta förutsätter att det inte sedan tidigare finns en dom eller ett godkänt avtal i vårdnadsfrågan.

* Föräldrar med utländskt medborgarskap som inte är gifta med varandra och vill få gemensam vårdnad vid annat tillfälle än genom anmälan i samband med faderskapsbekaäftelse, ansöker om detta vid tingsrätten.

Samarbetssamtalen kan leda till avtal

Socialnämndens skyldighet att erbjuda samarbetssamtal har utvidgats till att även omfatta frågor om barnets boende, SoL 12 a §. Denna skyldighet gäller såväl då föräldrarna kommer på eget initiativ som när rätten uppdragit åt nämnden att anordna samarbetssamtal.

Föräldrarna har även rätt till samarbetsamtal som ett led i att komma överens om hur mycket boföräldern skall bidra med till resekostnaderna vid umgänge.

Syftet med samarbetsamtalen är att föräldrarna under sakkunnig ledning skall få hjälp att nå enighet om frågor som rör barnets vårdnad, boende och umgänge inklusive fördelning av resekostnaderna.

Till skillnad mot tidigare kan samarbetsamtalen numera leda till att föräldrar, som är ense, kan få nämndens godkännande av sitt avtal om barnets vårdnad, boende och umgänge.

Hur blir ärendet aktuellt hos nämnden?

Föräldrarna besöker nämnden för att få sitt avtal godkänt. De kan ha med sig ett skriftligt avtal eller muntligen uppge hur de vill avtala. Genom det personliga besöket hos nämnden ges de tillfälle att samtala kring sitt avtal, dess konsekvenser och utformningen. Vanligen har de nått enighet i frågan om hur de vill avtala om barnets vårdnad, boende och umgänge på någon av följande vägar.

* Föräldrarna har gått i samarbetsamtal och *nått enighet* i frågor som rör barnets vårdnad, boende och umgänge samt eventuell fördelning av resekostnader.

* Föräldrarna har gått hos familjerådgivningen. De har därefter *nått enighet* i frågor som rör barnets vårdnad, boende och umgänge samt eventuell fördelning av resekostnader.

* Föräldrarna har via kontakter med advokat *enats om* hur de vill ordna frågor som rör barnets vårdnad, boende och umgänge samt eventuell fördelning av resekostnader.

* Föräldrarna har på egen hand *enats om* hur de vill ordna frågor som rör barnets vårdnad, boende och umgänge samt eventuell fördelning av resekostnader.

Vilken prövning skall nämnden göra?

Behörig kommun

Avtal om vårdnad, boende och umgänge regleras i FB 6 kapitel. Där framgår bl.a. att den kommun där barnet är folkbokfört skall sörja för att föräldrar får hjälp att träffa avtal.

Socialnämnden är således behörig att pröva föräldrarnas avtal om barnet är folkbokfört i kommunen. Det innebär att nämnden alltid måste kontrollera barnets folkbokföring.

En ytterligare förutsättning för kommunens behörighet är att barnet är under 18 år och ogift.

Det krävs inte att föräldrarna och barnet är svenska medborgare.

Tillbörligt utrett

Socialnämnden skall vid sin prövning av föräldrarnas avtal se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge är *tillbörligt utredda*, FB 6 kap. 17 a §.

En jämförelse kan göras med hur domstolen handlägger en gemensam ansökan från föräldrarna. Av FB 6 kap. 19 § framgår att rätten skall se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillbörligt utredda. Vid en sådan gemensam ansökan inskränker sig domstolens prövning till att socialnämnden ges tillfälle att lämna upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning.

Föräldrabalken förutsätter således inte att nämndens prövning skall vara mer långtgående än domstolens.

Mot den bakgrunden får ärendet anses tillbörligt utrett när nämnden, efter samtal med föräldrarna och kontroll i socialregistret, fått underlag för att pröva deras avtal.

Nämndens beredning

Socialnämnden kan begära att föräldrarna skall infinna sig personligen hos nämnden. De skall kunna legitimera sig och förete personbevis för barnet. Undantagsvis kan nämnden godta att pröva ett avtal som föräldrarna sänt till nämnden för godkännande.

Det personliga mötet är ett viktigt led i nämndens prövning av att föräldrarnas avtal är till barnets bästa och att de är överens om avtalets innehåll. Det innebär inte att båda föräldrarna måste vara helt nöjda, men att de ändå ställer sig bakom den lösning de vill reglera i ett av nämnden godkänt avtal.

Föräldrarna ges vid besöket tillfälle att ställa frågor, få information om betydelsen av gemensam vårdnad och förutsättningarna för nämndens godkännande samt avtalets rättsliga ställning m.m. Om föräldrarnas avtal är oklart skall de få hjälp att utforma det på ett sådant sätt att det kan godkännas av nämnden.

I sin prövning skall nämnden beakta uppgifter som finns tillgängliga hos den egna socialnämnden.

En förfrågan till socialnämnden i annan kommun kan bli aktuell om den ena parten bor i den kommunen eller familjen nyligen har inflyttat i kommunen.

I de fall nämnden behöver inhämta information från en annan socialnämnd är denna skyldig att lämna de uppgifter som har betydelse för nämndens prövning, vilket framgår av FB 6 kap 17 a § tredje stycket.

Socialtjänstsektressen hindrar således inte att uppgifterna lämnas till den nämnd som skall pröva avtalet, SekrL 14 kap. 1 §.

Barnets bästa

En övergripande princip är att ett avtal skall godkännas om det som avtalas är till barnets bästa och föräldrarna är överens.

Vid bedömning av vad som är barnets bästa måste nämnden ta hänsyn till allt som rör *barnets fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling*. Så långt det är möjligt skall såväl kortsiktiga som långsiktiga effekter för barnet beaktas.

Det inte möjligt att objektivt slå fast vad som är bäst för barnet. En vägledning ger den uppräknade av barnets grundläggande rättigheter som står i FB 6 kap 1 §. Där anges att barnet har rätt till *omvårdnad, trygghet och en god fostran*. Barnet skall behandlas med aktning för sin person och egenart samt får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.

I FB 6 kap. 2 a § anges att avseende särskilt skall fästas på barnets behov av *en nära och god kontakt med båda föräldrarna*. Vidare skall beaktas *risken för att barnet utsätts för övergrepp, olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa*.

Enligt bestämmelsen är det risken för att barnet far illa som skall beaktas. Det behöver alltså inte vara ställt utom allt tvivel att förhållanden kan komma att inträffa som kan leda till att barnet far illa för att detta skall få inverkan på beslutet. Det räcker med att det föreligger konkreta omständigheter som talar för att det finns en risk för att barnet kommer att fara illa.

Nämnden skall också i frågor om vårdnad, boende och umgänge ta *hänsyn till barnets vilja* med beaktande av barnets ålder och mognad. Barnets inställning är en viktig omständighet vid nämndens prövning och kan t.ex. innebära att nämnden skall samtala med barnet. Det barnet ger uttryck för måste bedömas med sakkunskap och med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Om föräldrarna är överens och inget talar för att barnet har någon annan åsikt kan det inte anses nödvändigt att tala med barnet.

Frågor om vårdnad, boende och umgänge skall således avgöras utifrån vad som är bäst för barnet. Det blir nämndens uppfattning och bedömning som slutligen blir avgörande.

Avtalets godkännande

Socialnämnden skall antingen godkänna avtalet eller vägra godkänna det. Någon möjlighet för nämnden att ändra avtalets innehåll finns inte. Nämnden skall inte avgöra frågor om vårdnad, boende och umgänge. Tvister mellan föräldrar skall avgöras av domstol.

Även om nämnden inte kan ändra avtalets innehåll ens i förtydligande syfte, bör den givetvis verka för klara och tydliga avtal. Det är en förutsättning för att avtalet skall kunna ligga till grund för verkställighet

Nämnden kan, om den anser att föräldrarnas avtal står i strid med barnets bästa, föreslå föräldrarna att ändra avtalet så att det svarar mot barnets bästa.

När det gäller vårdnaden om barn är det särskilt viktigt att avtalets innebörd är klar. Det måste alltid med säkerhet gå att utläsa vem som är barnets vårdnadshavare. Med tydliga avtal undviks också tolkningstvister mellan föräldrarna.

Avtalet om vårdnad, boende och umgänge

Möjligheten att avtalsvägen reglera frågor om vårdnad, boende och umgänge gäller oavsett om föräldrarna varit gifta med varandra eller inte. Föräldrar som t.ex. har gemensam vårdnad kan vilja avtala endast om boende och/eller umgänge.

För att föräldrarnas avtal skall vara giltigt krävs att det är skriftligt, undertecknat av båda föräldrarna och godkänt av socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört.

Lagen föreskriver i övrigt inte att avtalet skall vara skrivet på ett visst sätt eller på ett visst formulär.

En förutsättning för att föräldrarna skall kunna avtala om vårdnaden är att åtminstone en av dem har vårdnaden om barnet. Föräldrarna kan således inte avtala om vårdnaden sig emellan när vårdnaden är anförtrodd en eller flera särskilt förordnade vårdnadshavare. De kan heller inte avtala om att någon som inte är barnets förälder skall ha vårdnaden.

Avtalets giltighet

Avtalet gäller fr.o.m. den dag det godkändes av nämnden eller datum för delegats godkännande av avtalet. Ett avtal kan inte godkännas med retroaktiv verkan.

Det avtal som nämnden godkänt har samma rättsverkan som en lagakraftvunnen dom.

Genom ett avtal som nämnden godkänner upphör en tidigare dom eller ett tidigare avtal att gälla. Ett avtal kan alltid ändras genom att ett nytt avtal godkänns eller genom en lagakraftvunnen dom.

Det finns inga föreskrifter om att det skall ha gått en viss minsta tid innan ett nytt avtal kan godkännas. Syftet är dock att avtalet skall reglera långsiktigt hållbara lösningar för barnet.

Avtalet kan vara tidsbegränsat t.ex. i avvaktan på att frågan slutligen avgörs genom en lagakraftvunnen dom. Tidsbegränsade avtal bör undvikas när det gäller vårdnad och boende. Med hänsyn till barnet bör ett tidsbegränsat avtal om vårdnaden endast undantagsvis godtas. Ett sådant avtal kan däremot vara lämpligt när det gäller umgänget eftersom barnets behov med stigande ålder kan komma att ändras.

Om ett tidsbegränsat avtal om vårdnaden inte ersätts av ett nytt avtal eller en dom kommer vårdnaden att återgå till vad som gällde före avtalets ingående.

Vårdnad

Ändringarna i föräldrabalken syftar bl.a. till att öka användningen av gemensam vårdnad. Gemensam vårdnad innebär att båda föräldrarna har ansvar för att barnet får vad det behöver och har rätt till. Det betyder däremot inte att barnet måste bo lika mycket hos var och en av föräldrarna.

Föräldrarna kan avtala om att vårdnaden skall vara gemensam eller tillkomma en av dem.

Ett avtal om gemensam vårdnad skall godkännas om det inte är *uppenbart oförenligt* med barnets bästa. Nämnden måste således ha funnit sådana brister som gör det uppenbart oförenligt med barnets bästa med gemensam vårdnad. Om inte sådana brister framkommit och föräldrarna är överens skall avtalet godkännas.

Innebär avtalet att en av föräldrarna skall ha ensam vårdnad om barnet skall nämnden godkänna avtalet om det är till barnets bästa.

När det gäller avtal om vårdnaden påpekas i förarbetena att det ibland kan finnas skäl för nämnden att som villkor för att avtalet skall godkännas, med hänsyn till barnets bästa, kräva att även boendefrågan och / eller umgängesfrågan regleras i avtal.

Boende

Föräldrar som har *gemensam vårdnad* kan avtala om hos vem barnet skall bo. De kan besluta att barnet skall bo hos någon av föräldrarna eller bo växelvis hos båda.

När barnet bor växelvis måste det klart framgå av avtalet vilka tider som barnet skall bo hos respektive förälder t.ex. varannan vecka med början fredagar klockan 17.00 jämna veckor t.o.m. torsdagar klockan 17.00 ojämna veckor eller mer sammanhängande perioder som är lika noggrant angivna i avtalet.

Syftet med ett klart och tydligt avtal är att undvika tvister vid tillämpningen.

Det är däremot inte möjligt för föräldrarna att bestämma var barnet skall vara folkbokfört. Detta är en fråga som avgörs av folkbokföringsmyndigheten d.v.s. skattemyndigheten. Föräldrarna kan dock göra en gemensam anmälan dit om var de vill att barnet skall vara folkbokfört.

Skattemyndighetens beslut kan överklagas genom förvaltningsbesvär.

Umgänge

Föräldrarna är inte tvungna att i ett avtal eller en dom reglera umgänget med barnet.

I många fall är föräldrarna överens om umgänget utan att det finns formellt reglerat.

Om det av ett redan godkänt avtal eller en dom framgår att barnet skall bo växelvis hos båda föräldrarna är det inte möjligt att reglera umgänget i dom eller avtal.

Barnet skall ha rätt till umgänge med den förälder som det inte bor tillsammans med. Föräldrarna har ett gemensamt ansvar för att barnets behov av umgänge med den förälder som det inte bor tillsammans med så långt som möjligt tillgodoses.

Det innebär givetvis inte att det alltid är bäst för barnet att umgås med den andre föräldern. Omständigheterna i det enskilda fallet måste beaktas. Det är barnets bästa och inte föräldrarnas intresse som skall vara avgörande.

För att nämnden skall kunna godkänna ett avtal om umgänge skall det klart och tydligt framgå hur umgänget skall ske t.ex.

* föräldern har rätt till umgänge vartannat veckoslut med början fredagar jämna veckor klockan 18.00 t.o.m. söndagar klockan 18.00.

* påskhelg med början på skärtorsdagen klockan 18.00 t.o.m. annandag påsk klockan 18.00 och fr.o.m. vilket år.

* antal semesterveckor under viss angiven period och fr.o.m. vilket år.

Det skall framgå var barnet skall hämtas och lämnas.

Syftet med ett klart och tydligt avtal är att undvika tvister vid tillämpningen.

Resekostnader vid umgänge

Föräldrarnas överenskommelse om fördelningen av resekostnaderna skall inte prövas av nämnden. Det är en fråga för föräldrarna att själva fritt besluta om. Överenskommelsen kan träffas i samband med att avtal om umgänge godkänns. Föräldrarna kan även vända sig till nämnden enbart för att få hjälp med beräkningen av resekostnadernas fördelning. (prop. sid. 74, 119)

Nämndens uppgift är att bistå dem vid beräkningen.

Den förälder som barnet skall umgås med har det primära ansvaret för kostnaderna för barnets umgängesresor. Om barnet bor endast med en förälder skall denna ta del i resekostnaderna efter vad som är skäligt med hänsyn till båda föräldrarnas ekonomiska förmåga och övriga omständigheter, FB 6 kap 15 b §.

Bestämmelsen att en förälder skall delta i kostnaderna för umgängesresor är inte tillämplig då barnet bor växelvis hos föräldrarna. (prop. sid. 118)

För att kostnaderna skall fördelas mellan föräldrarna bör beloppet vara av någon betydelse och avståndet mellan bostadsorterna skall vara relativt stort. I lagens förarbeten anges att ett riktmärke kan vara ett avstånd överstigande 10 mil. Hänsyn måste också tas till antalet umgängesresor och omständigheterna i övrigt.

Fördelning av resekostnader

Det av nämnden godkända avtalet om umgänge kommer vanligen att ligga till grund för beräkningen av hur resekostnaderna skall fördelas.

Normalt sett förväntas den som reser använda det billigaste färdssättet med allmänna kommunikationer. Även resor utom landet omfattas av bestämmelsen om fördelning av resekostnaderna.

Några särskilda beräkningsnormer har inte preciserats i lagtexten utan detaljfrågorna har överlämnats åt parterna och rättstillämpningen. I lagens för-

arbeten förordas dock att den s.k. ”kvotdelningsmetoden”, som används vid beräkning av underhållsbidrag, skall tillämpas d.v.s. resekostnaderna fördelas mellan föräldrarna efter var och ens ekonomiska förmåga.

Nämnden bör i första hand hjälpa föräldrarna att själva komma fram till hur resekostnaderna skall fördelas t.ex. att boföräldern betalar en tur och retur resa per månad med tåg mellan ort A och ort B.

I andra hand bör nämnden hjälpa till med beräkningar enligt kvotdelningsmetoden.

Om den förälder som barnet bor tillsammans med saknar förmåga att bidra till resekostnaderna så är denna inte heller skyldig att göra det.

I de fall en förälder inte betalar enligt den skriftliga överenskommelsen så kan umgängesföräldern vända sig till kronofogdemyndigheten eller till tingsrätten. För att föräldrarnas överenskommelse skall kunna verkställas den vägen krävs att den är tillräckligt preciserad.

I de fall en frivillig överenskommelse inte kan träffas får föräldern vända sig till domstol för att få en dom på fördelningen av resekostnaderna.

Avtalsskrivandet

Svenska Kommunförbundet har tillsammans med Socialstyrelsen utarbetat avtalsblanketter för vårdnad, boende och umgänge samt blankett för överenskommelse om fördelning av resekostnader.

Blanketterna är avsedda att underlätta nämndens handläggning och för att åstadkomma tydliga och verkställbara avtal.

Det avtal som nämnden godkänner skrivs in på respektive blankett, undertecknas av föräldrarna samt dateras och undertecknas av nämnden eller nämndens delegat. Föräldrarna får var sitt avtal i original och ett original sparas i personakten.

Om det godkända avtalet avser flera barn skall ett avtal upprättas för varje barn.

Handläggningstid

I normalfallen bör föräldrar vid besöket kunna få ett beslut av nämndens delegat samma dag eller någon av de närmaste dagarna beroende på vilken information i övrigt som behöver inhämtas.

Föräldrabalken anger ingen tid inom vilken nämnden skall fatta beslut om att godkänna eller vägra godkänna föräldrarnas avtal. Av förvaltningslagens 7 § framgår dock att handläggningen skall ske så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts.

Kommunikation och delgivning av beslut

Innan nämnden prövar föräldrarnas avtal skall dessa underrättas om de uppgifter som tillförts ärendet och som ligger till grund för nämndens beslut. I den mån ärendet inte tillförts några uppgifter kan nämndens prövning och beslut ske i samband med föräldrarnas besök.

I de fall nämnden vägrar godkänna föräldrarnas avtal skall dessa underrättas om detta och om motivet till beslutet.

Kan nämndens beslut överklagas?

Nämndens beslut kan inte överklagas.

Föräldrarna kan däremot återkomma till nämnden med ett nytt avtal med annat innehåll. De kan också vända sig till advokat och domstol i frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Delegation

Socialtjänstlagens 48 § har kompletterats så att nämnden får delegera uppgiften att besluta godkänna eller vägra godkänna föräldrars avtal om vårdnad, boende och umgänge.

Beträffande utredningar enligt FB 6 kap. 19 § har nämndens möjlighet att delegera utsträckt till att även omfatta utredningar om barns boende.

Delegats beslut skall anmälas till nämnden.

Vem kan vara delegat?

Socialnämnden får uppdra åt ett utskott, åt en ledamot eller ersättare eller åt en anställd hos kommunen att besluta på nämndens vägnar. Nämnden avgör själv till vilken nivå den vill delegera beslutanderätten t.ex. att godkännande beslutas av handläggare medan att vägra godkännande delegeras till arbetsledning.

Det finns inga hinder mot att den som lett samarbetssamtalen också kan hjälpa föräldrarna med avtalsskrivningen och att godkänna avtalet.

Inom verksamheten familjerådgivning bedrivs inte någon myndighetsutövning. Beslut att godkänna eller vägra godkänna avtal kan därför inte fattas där. Detta gäller även om familjerådgivningen bedrivs inom den egna organisationen.

Delegation inom kommunen

Om kommunen har sin socialtjänst organiserad på flera stadsdels/kommundelsnämnder kan dessa nämnder delegera till en eller flera av nämnderna att besluta godkänna eller vägra godkänna föräldrars avtal. Sådana delegationsbeslut anmäls till respektive delegerande nämnden.

Reglemente

Kommuner, som har sin socialtjänst organiserad på flera stadsdels/ kommundelsnämnder, kan även välja att i sitt reglemente uppdra åt en av nämnderna att fullgöra uppgiften att godkänna eller vägra godkänna avtal. I sådant fall anmäls delegationsbesluten endast till den nämnden.

Delegation utanför kommunen

Det är inte möjligt att delegera uppgiften att besluta godkänna eller vägra godkänna föräldrars avtal till annan kommun, till tjänsteman i annan kommun eller till en enskild.

Organisation

Kommunen får, med stöd av SoL 4 §, sluta avtal med någon annan att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. En kommun får genom ett sådant avtal rätt att tillhandahålla tjänster åt en annan kommun.

Samarbetssamtal är ett exempel på sådan tjänst som kan utföras utanför den egna organisationen.

Kommunens skyldighet att hjälpa föräldrar att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge kan också fullgöras utanför den egna organisationen.

Beslutet att godkänna eller vägra godkänna föräldrarnas avtal måste dock fattas av nämnden, eller delegat, i den kommun där barnet är folkbokfört.

Dokumentation och förvaring

Av sekretessförordningen 5 § framgår att handlingar som hör till enskildas personakter är undantagna från registreringsskyldigheten d.v.s. de skall inte diarieföras enligt bestämmelserna i sekretesslagen 15 kap. 1 §.

Ärenden rörande godkännande eller inte godkännande av föräldrars avtal om vårdnad, boende och umgänge hör till den typ av ärenden hos socialnämnden där handlingarna förvaras i en personakt. Handlingarna skall därför inte diarieföras.

Barnets personakt

En personakt skall läggas upp på barnet. Den skall innehålla det godkända avtalet i original samt uppgifter av betydelse från den egna socialnämnden samt vad som i övrigt framkommit t.ex. i kontakt med annan socialnämnd.

Av dokumentationen skall framgå vilka uppgifter som haft betydelse för nämndens prövning och beslutsfattande.

Om nämnden vägrar godkänna föräldrarnas skriftliga avtal skall detta avtal förvaras i personakten. Motiveringen till att nämnden vägrat godkänna detta avtal noteras i personakten och dateras.

I de fall nämnden vägrar godkänna ett avtal som föräldrarna muntligt framfört vid besök hos nämnden skall detta dokumenteras i personakten. Där

skall framgå vad föräldrarnas muntliga avtal innehåller, datum och skälen till att nämnden vägrat godkänna detta.

Nämnden kan senare få en förfrågan från domstolen med anledning av föräldrarnas gemensamma ansökan. En sådan ansökan kan ha samma innehåll som det avtal nämnden vägrat godkänna. Det skall då vara möjligt för nämnden att lämna uppgifter om sitt tidigare ställningstagande i ärendet.

Föräldrarna kan vända sig till nämnden enbart för att få hjälp att komma överens om fördelningen av resekostnader vid umgänge. En sådan överenskommelse skall inte prövas av nämnden. Överenskommelsen skall ändå sparas i original. Det innebär att personakt skall läggas upp även fast ärendet inte rör ett beslutsfattande av nämnden. En förälder kan senare behöva en kopia på överenskommelsen som underlag för krav på ersättning från den andra föräldern.

I akten skall även noteras att nämnden skickat meddelande till skattemyndighet, försäkringskassa och i vissa fall centrala studiestödsnämnden om vem som är barnets vårdnadshavare.

Sökregister med tillhörande personakt bör för denna verksamhet hanteras som övriga familjerättsärenden.

Gallring

Gallringsreglerna för ärenden hos socialnämnden regleras i SoL 60 - 62 §§. Huvudregeln är att ärenden gallras fem år efter den sista anteckningen gjorts i akten, SoL 60 § 1 st. Undantag från femårsregeln finns i SoL 62 §, som dock inte reglerar gallringen i ärenden avseende vårdnad, boende och umgänge.

Svenska Kommunförbundet har till Justitiedepartementet påtalat behovet av en tydlig lagreglering beträffande gallringen t.ex. en lagbestämmelse om att gallring får ske tidigast då barnet blir myndigt

Ett godkänt avtal skall kunna verkställas som en lagakraftvunnen dom. Fråga om verkställighet kan uppkomma sedan mer än fem år förflutit efter det avtalet godkändes. Det måste då vara möjligt att återfinna avtalet hos nämnden.

Det kan även förekomma att föräldrarna återkommer till nämnden för att ingå ett nytt avtal. Det tidigare avtalet bör därför vara tillgängligt bl.a. för att inte på nytt avtala om vad som redan gäller.

I avvakta på en lagreglering bör nämnderna inte gallra personakten förrän tidigast då barnet blir myndigt.

Kan nämnden ta ut avgift?

Reglerna om kommunernas rätt att ta ut avgifter finns i SoL 34 och 35 §§. I dessa paragrafer finns inte angivet att kommunerna får ta ut avgifter för tjänster som tillhandahålls med stöd av SoL 12 a §.

Det innebär att det saknas lagstöd för att ta ut avgifter av föräldrarna.

Meddelande till andra myndigheter

När socialnämnden godkänt ett avtal om *vårdnad* skall ett meddelande om avtalets innehåll *samma dag* sändas till

- * Skattemyndigheten i det län (region) där barnet är folkbokfört.
- * Centrala studiestödsnämnden om avtalet gäller ett barn som fyllt 15 år.
- * Den allmänna försäkringskassa där vårdnadshavaren är inskriven eller skulle varit inskriven om denna hade uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap 4 § lagen om allmän försäkring.

Innebär avtalet att föräldrarna skall ha gemensam vårdnad om barnet skall meddelandet sändas till den försäkringskassa där modern är eller skulle ha varit inskriven.

Meddelandet kan ske genom att en kopia på avtalet om vårdnaden sänds till berörd myndighet. Det skall noteras i personakten att sådana meddelanden har sänts. (FB 6 kap. 17 b §)

Blanketter

Svenska Kommunförbundet har, tillsammans med Socialstyrelsen, tagit fram avtalsblanketter för vårdnad, boende och umgänge samt blankett för överenskommelse om resekostnader för umgänge. Provexemplar av blanketterna bifogas.

De kan även fås i elektronisk form.

Blanketterna kan köpas hos Kommentus Blanketter, 117 99 Stockholm
tel: 08- 709 59 20, fax 08- 709 59 45.

Litteraturhänvisning

- * Socialstyrelsens meddelandeblad nr 9/98 ; Vårdnad, boende och umgänge – om ändringar i föräldrabalken, socialtjänstlagen m.m.
- * Anita Wickström, Norstedts Juridik AB; 1998 års vårdnadsreform och socialtjänsten
- * Mats Sjösten, Norstedt Juridik AB; Vårdnad, boende och umgänge

Bilagor

Blanketter

Lagtext